

Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kuşadası Örneği*

A Research on Determine the Views of Local Residents in the Content of Sustainable Tourism: The Case of Kuşadası

Anıl YALÇINKAYA¹

¹Uzman, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0001-6604-7643, yalcnkayanl@hotmail.com

Özet

Kuşadası'nın tarımsal üretime dayalı olan ekonomisi giderek turizm hareketliliğine doğru eğilim göstermiştir. Bu dönüşümün ardından, yerel halkın yaşamında sosyal, ekonomik ve çevresel avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı da Kuşadası destinasyonunda turizm faaliyetlerinin yıllar boyunca devamlılığının sağlanabilmesi için yerel halkın mevcut turizm hareketliliğine ve geleceğin turizmüne yönelik görüşlerini tespit etmektir. 30 gönüllü katılımcı ile yürütülen çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Her bir görüşme 13 sorudan oluşmuştur. Çalışma sonuçlarını elde etmek için betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi birlikte kullanılmıştır. Çalışmada ilgili destinasyonda tespit edilen tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği, çevre kirliliği, çarpık yapılaşma, ekonomik kazançların yetersizliği, yerel halkın davranışlarına yönelik sorunlar, altyapı sorunları ve taşıma kapasitesi vb. sorunlara yönelik yerel yönetimlere çeşitli öneriler sunulmuştur. Öte yandan, çalışmada yerel halkın görüşleri, turizm ile doğrudan ilişkili olan veya doğrudan ilişkili olmayan meslek gruplarına göre sınıflandırmaya tabii tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kuşadası, Sürdürülebilirlik, Yerel Halk, Turizm

Abstract

* Bu çalışma, 2022 yılında Adnan Menderes Üniversitesi tarafından yayımlanmış olan "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kuşadası Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bu çalışma için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Komisyonundan 03.04. 2023 tarihinde 2023/326 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır.

The economy of the Kuşadası, which was based on agriculture in past, has been shown an inclination towards tourism activities more and more. In the wake of this transformation, some social, economic and environmental benefit and damaged have emerge in life of local residents. In line with, it was searched for their opinions both up-to-date tourism and future of tourism in order to tourism activities may ensure throughout years. The research has been implemented with 30 volunteer people by using the interview technique, which is one of the qualitative research methods. Each interview form comprise of 13 question. Descriptive analysis and content analysis have been performed together because obtain the research outcomes. As a result of, miscellaneous solutions have been presented to tourism workers and local governments about environmental pollution, unplanned construction, inadequate of promotional activities and economic acquisitions, behavioral problems of local people, carrying capacity and infrastructure problems detected in the destination. Moreover, the opinions which associated with local residents have been classiflicated as their profession which related to direct with tourism or indirect with tourism.

Anahtar Kelimeler: Kuşadası, Sustainability, Local Residents, Tourism

GİRİŞ

Sürdürülebilir turizm günümüzde gerek işletmelere gerek destinasyonlara gerek yerel halka gerekse seyahatseverlere çok yönlü yararlar ve ayrıcalıklar sunan bir anlayışı çağrıştıran bir kavramdır. Bu anlayış, yaşamımızın her alanında giderek daha sık karşılaştığımız kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması temeline dayanan ve gelecek kuşaklara da bu kaynakları tanıma olanağı sağlayan fırsatlar sunmaktadır (Michelsen, et. al, 2016: 6). Kuşadası gibi bünyesinde barındırdığı plajları, mağaraları, milli parkı, limanı, tarihi dokuları ve Efes, Meryemana Evi gibi dini ve kültürel lokasyonları ile ünlü olan destinasyonlarda bu fırsatların açığa çıkarılması önem arz etmektedir. Kuşadası'nın ayrıca çeşitli aktivitelere ev sahipliği yapması (kuş gözlemciliği, dalış, bisiklet sürüşleri, tekne turları, termal sular, kamp-karavan alanları, kruvaziyer rotaları, yiyecek içecek çeşitliliği) Temmuz ve Ekim ayları arasında ziyaretçi yoğunluğunun da yaşanmasına sebep olmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). Kuşadası'nda turistik hareketliliğin bu denli yoğun olması, akabinde gözle görülür sorunları da giderek ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak Brundtland

Raporu'nda ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde turizmde kullanılan somut (müzeler, ören yerleri, plajlar, oteller, kaplıcalar, kale, cami...) ve soyut (dil, gelenek, görenek, misafirperverlik...) çeşitliliğin gelecek nesillere aktarılmasındaki farkındalığı amaçlayan kavram (Keeble, 1988, s. 20) insanoğlunun turizme bakış açısını olumlu yönde geliştirmeyi hedeflemektedir.

Kuşadası'nda sürdürülebilir turizm hareketliliğinin çevresel, ekonomik ve sosyal (Michelsen vd., 2016: 15-16) boyutlar kapsamında incelenmesi aşamasında tüm paydaşlar gibi yerel halkın görüş ve düşünceleri de önem arz etmektedir. Bu görüşlerin tespit edilmesinin varolan sorunların daha kolay tespit edilmesi, sorunların çözümlenmesi, destinasyonda iyileştirme çalışmalarının yürütülmesi, turizm faaliyetlerinin doğru şekilde planlanması ve bu faaliyetlerden optimal verimin alınması açısından gerekli olduğu öngörülmektedir. Bu çalışmada da bu kapsamda, Kuşadası destinasyonunda yerel halkın mevcut turizme ve geleceğin turizmine yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Çalışkan (2003) tarafından yapılan araştırma yönteminden (nicel yöntem) bu yana yerel halkın görüşlerinin ve destinasyonda turizmin etkilerinin değişkenlik gösterebileceği öngörüldüğünden çalışma farklı bir araştırma yöntemi (nitel yöntem) ve analizi ile yeniden tekrarlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada, turizmin beraberinde getirdiği ekonomik yük, destinasyonda turizmin bir geçiş yeri olarak kabul edilmesi, imitasyon sektörünün baskınlığı, akdeniz foklarının ve endemik bitkilerin yapılaşmadan zarar görmesi gibi önceki çalışmalarda saptanmayan spesifik yönler saptanmıştır. Ayrıca sürdürülebilirliğin temelinde yatan bütüncül koruma anlayışının (ekonomik, çevresel, sosyal) sağlanması amacıyla yerel halkın sahip olduğu meslekler turizm ile doğrudan veya dolaylı ilişkili olarak karşılaştırma yapmak amacıyla çeşitli meslek grupları üzerinde yürütülmüştür.

Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilirlik kavramının tam anlamıyla irdelenmesi kavramın ortaya çıkışı ile ilişkili olan sorunların tarihsel açıdan değerlendirilmesi ile mümkündür. 1700 lü yıllarda ele alınan araştırma yazısında yıl içerisinde aynı sayıda ağacın kesilmesi ile birlikte ormanların kendilerini sürekli yenilemesine fırsat verilmesi (Michelsen et. al., 2016, s. 6), 1800 lü yılların başında hızla artan nüfusun sınırlı olan kaynakları karşılayabilme potansiyeline yönelik tartışmaların yaşanması (Mensah, 2019, s. 6-7) ve 1970 li yıllarda

yoğun olarak yaşanan çevre kirliliği ve çevre kazaları (Ndubisi et. al., 2021, s. 3) sürdürülebilirlik anlayışının temelini oluşturan sorunlar olarak görülmektedir. Sürdürülebilir anlayış, gelecek nesilleri tehlikeye atmaksızın kaynakların uzun vadede ve ölçülü biçimde kullanılmasına olanak sağlayan sorumlu davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Klarin, 2018, s. 68). Sürdürülebilirliğin kavramsal açıdan çevre üzerinde daha etkili rol oynadığı görülse de; iletişim, sağlık, finans ve kültürel değerlere kadar uzanan geniş bir literatüre yayıldığı görülmektedir (Polat, 2010, s. 2; Şen vd., 2018, s. 5).

Günümüzde turizm sektörü de sürdürülebilir anlayışın önem kazandığı sektörlerden biridir. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi tarafından yayımlanan istatistiğe göre turizm sektörü, dünya çapında istihdam oranının %10luk kısmını karşılamaktadır. Dünya Turizm Örgütü tarafından yayımlanan diğer bir istatistiğe göre, koronavirüs salgını öncesinde (2019) elde edilen turizm verileri (dünya çapında 1.461.000.000 seyahat) turizm hareketliliğinde tarihin altın çağının yaşandığı yıl olarak kaydedilmiştir. Turizm hareketliliğinin son on yılda belirli kriz dönemleri dışında bu denli yükselme eğiliminde olmasında; uygun fiyatlı seyahat olanakları, seyahat vizelerine erişim kolaylığı, gelişmekte olan ekonomilerde büyüyen orta sınıf, yeni iş modelleri vb. birçok unsur etkili olmaktadır (TÜRSAB, 2020, s. 6; UNWTO, 2021, s. 4). Turizm hareketliliğinde artan yoğunluğun ekonomik getirileri ve sosyal ilişkilerde kazanımları beraberinde getirdiği görülürken, çevreye verdiği zararın da göz ardı edilmemesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda turizmde sürdürülebilirlik, seyahatseverler tarafından turizmde kullanılan somut (müzeler, öğren yerleri, plajlar, oteller, kale, cami, kaplıcalar, mağaralar, bitki örtüsü...) ve soyut (dil, kültür, misafirperverlik...) kaynakların gelecek nesiller tarafından kullanılmasında çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerinin farkında olan ve bu kaynakların gelecek nesillere aktarılmasında farkındalık oluşturmayı amaçlayan bir kavramdır (Keeble, 1988, s. 20).

Turizmin birçok sektör ile ilişkili bir faaliyet olması potansiyel olarak çok sayıda paydaşın doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilenmesine neden olmaktadır (UNWTO, 2013, s.19). Turizm Bakanlığı, seyahat acentaları, yerel yönetimler, tur operatörleri, turizm hizmet sağlayıcılar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, ziyaretçiler, yerel halk vb. tüm paydaş gruplar; turizm etkinliklerinin yönetimi veya düzenlenmesi, turizmde arz veya talebin belirlenmesi ve araştırmalar ile turizmin desteklenmesi doğrultusunda önemli roller üstlenmektedir (Waligo vd., 2013, s. 343). Bir destinasyonda turizmin ekonomik, sosyal ve

çevresel kalkınmayı desteklemesi ve turizmin devamlılığının sağlanması aşamasında tüm paydaşlar gibi yerel halkın görüş ve düşünceleri de önem arz etmektedir. Yerel halk, turizm ile ilgili yerel düzeyde yürütülen uygulamalara dahil olan, gelen konukların harcamalarından gelir elde eden ve konuklarla karşılıklı sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerde bulunan kişidir. Yerel halk kapsam bakımından kendi içerisinde hane halkı, ticaretle uğraşan yerliler, organize gruplar (kadın, çocuk vb.) ve halk konseyleri olmak üzere birçok kişiyi barındıran güçlü bir yapıdır (UNWTO, 2013; 19-20).

Bir destinasyonda, yerel halkın destinasyonda turizm hareketliliğine yönelik bakış açısı, turizmin başarısını önemli ölçüde etkileyebilecek önemli bir faktör olarak görülmektedir (Dönmez & Çevik, 2010, s. 190). Bir destinasyonda yerel halk için turizm hareketliliği sivil toplum kuruluşları ve girişimciler tarafından dayatılan bir faaliyet olarak görülebilmeye rağmen; farklı bir destinasyonda ise, farkındalığın artması, yabancı dilin gelişimi, kültürün çeşitlenmesi, turistik cazibe merkezlerinin planlanması, geliştirilmesi, işletilmesi olarak görülebilir (Ap, 1992, s. 668; Ambroz, 2008, s. 64). Bu amaç doğrultusunda yürütülen çalışmalar, literatürde sıkça karşımıza çıkmaktadır (Choi & Sirakaya, 2005; Mansuroğlu, 2006; Cottrell vd., 2007; Ogorelc, 2009; Stockton, 2011; Khizindar, 2012; Biçiçi, 2013; Lee, 2013; Akçura & Karadağ, 2015; ; Giritlioğlu & Bulut, 2015; Muresan vd., 2016; Çınarlı & Ay, 2018; Dağlı, 2018; Özaltın Türker, 2020; Tuncer, 2021). Bu çalışmaların ortak hedefini, destinasyonlarda turizm hareketliliğinin yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesine yönelik verilerin elde edilmesi oluşturmaktadır.

Öte yandan Kuşadası ve çevresinde yürütülen çalışmalar incelendiğinde ise, Çalışkan (2003) tarafından nicel araştırma yöntemleri ile aynı destinasyonda gerçekleştirilen çalışmada, yaşam devamlılığına neden olan etkenlerin ailevi ve sosyal ilişkiler olduğu saptanmıştır. Bu dönemde ekonomik etkilerin yaşam devamlılığı üzerindeki etkilerinin az olduğu görülmüştür. Tatoglu vd. (2022), araştırmayı yürüttüğü yıllarda turizmin yerel halk üzerindeki ekonomik etkilerinin olumlu olduğunu saptamıştır. Dal & Baysan (2007) and Kahraman (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda ise, Kuşadası'nda çarpık ve kontrolsüz yapılaşmanın varlığına değinilmiş ve buna yönelik önlem alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın bir kısmının Kuşadası'na, diğer kısmının da Didim lokasyonuna uzandığı görülmektedir. Tuncer (2021) tarafından Didim'de yürütülen bir araştırmada ise

yerel halkın, bölgede turizm faaliyetlerinin sınırlı kalmasından dolayı turizme karşı bir tavır aldığı da saptanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, turizm destinasyonlarından biri olan Kuşadası'nda; turizmin sürdürülebilirliği anlayışında kilit rollere sahip olan yerel halkın görüşlerinin tespit edilmesini amaçlamıştır. Çalışmada ayrıca saptanan bu görüşlerin turizm ile doğrudan ilişkili olan veya doğrudan ilişkili olmayan meslek gruplarına göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Kuşadası'na yönelik turizm hareketliliğinin çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınmayı desteklemesi ve destinasyonlarda turizmin sürekliliğinin sağlanması aşamasında yerel halkın görüşleri varolan birtakım sorunların önceden saptanması ve çözüm önerileri oluşturulması açısından önemlidir. Çalışma turizm literatürünü desteklemenin yanı sıra turizm işletmeleri ve belediyeler tarafından yürütülecek bir takım düzenlemelere öncülük etmesi açısından da önem arz etmektedir.

Çalışmanın Araştırma Yöntemi, Örneklemi ve Veri Toplama Tekniği

Nitel araştırma yöntemleri kapsamında yürütülen bu çalışmada fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Niçin, nasıl ve ne şekilde sorularına cevap arayan nitel araştırmalar, mevcut durumları etkileyen değişkenleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Arıkan, 2013, s. 21-22). Öte yandan fenomenolojik yaklaşım ise günlük yaşamda gerçekleşen olayların direkt gözlemlenemediği ve olayların görüldüğü gibi olmaması durumunda tercih edilen bir anlamlandırma sürecidir. Fenomenolojik araştırmalar, olayların özünü anlamlandırma yolunda şüpheli ve eleştirel yaklaşımlara olanak sağlayan araştırmalardır (Giorgi, 1997, s. 239). Bu tip araştırmalar deneyimlerin yaşandığı ortamlarda güçlü tasvirlerle daha özgür şekilde olanak sağlamaktadır (Gray, 2004, s. 28).

Nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilen bu araştırma 30 katılımcıya uygulanmıştır. Görüşme boyunca yararlanılan soruların ölçeği 2019 yılında Burcu Görek tarafından oluşturulan "*Sustainable Tourism From The Perspectives Of Local Residents: The Case Of Büyükada*" adlı tezden uyarlanmış ve uyarlamalar sonucunda uzman görüşü alınmıştır. Araştırmada veriyi derinlemesine elde etmeye olanak sağlayan ve her bir katılımcıya benzer tip soruların

yönelildiği yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir (Kozak, 2015, s. 90). Katılımcıların tercihlerine göre veriler not alma veya ses kaydı seçenekleri ile kayıt altına alınmıştır. Bu kapsamda, fenomenolojik yaklaşım ile yürütülen araştırmada, Kuşadası'nda turizmin bir geçiş yeri olarak kabul edilmesi, turizmin getirdiği ekonomik yük, imitasyon sektörünün baskınlığı, Akdeniz foklarının ve endemik bitkilerin yapılaşmadan zarar görmesi, hangi ürünlere yönelik talebin yoğun olduğu, destinasyonun karakteristik yapısı ve binalarının dizaynı gibi önceki çalışmalarda saptanmayan spesifik ayrıntılar nitel araştırma yöntemi aracılığı ile tespit edilmiş ve bu ayrıntıların görüşme yapılan kişinin bulunduğu ortamda eleştirel ve şüpheli değerlendirilmesine fırsat sunulmuştur. Bu açıdan bakıldığında, araştırmaya katılan kişiler, ilgili destinasyonda deneyimlediği olay, olgu ve hikayeleri paylaşma isteği duymuştur.

Görüşme boyunca, görüşme sorularına cevap vermek isteyen her bireyin görüşmeye katılımının sağlanabilmesi için olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme yönteminde herhangi bir ölçüt dikkate alınmamış, belirli bir alanda her katılım sağlamak isteyen bireye, belirli bir zaman diliminde ulaşmak hedeflenmiştir. Hangi kişilerin seçileceği konusunda herhangi bir olasılık hesaplanması bulunmayan yöntem; görüşmeyi kabul eden her kişiye, herhangi bir randevuya gerek duyulmadan, ulaşılabilen her mahalle ve köyde en az bir kişi ile görüşebilecek şekilde uygulanmıştır (Kozak, 2015: 118). Bu araştırmada katılımcı sayısının tespit edilmesinde ise, benzer araştırmalarda en çok tercih edilen katılımcı sayısı ve West (2001)'e göre araştırma sorusunun yanıtı olabilecek kavramların ve süreçlerin tekrar etmeye başladığı "doyum noktası" olarak adlandırılan aşamaya gelinceye kadar veri elde etmeye devam edilmesi yaklaşımı dikkate alınmıştır. Görüşme boyunca Kuşadası ve mahallelerinde ikamet eden bazı kişiler, iş yoğunluğu ve güven problemi sebebiyle görüşmeye dahil olmamıştır. Görüşme toplam 83 kişiye teklif edilmiş ve 30 kişinin katılımı sonucunda sonlandırılmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları, Kapsamı ve Varsayımı

Bu araştırma, destinasyonda en az bir yıl boyunca yaşamış ve hem yazı hem kışı deneyimlemiş olan yerel halka uygulanmıştır. Ancak, Kuşadası'nın aile, iş ve pek çok sebepten dolayı yıl içerisinde çok sayıda tercih edilen bir destinasyon olması kapsamında, destinasyonda bağı olan kişilerin de araştırmaya katılması uygun görülmüştür. Kuşadası

destinasyonunun kapladığı yüzölçümü ve turizm giriş çıkışları birlikte değerlendirildiğinde, bir yıllık sürecin görüş ve düşüncelerin değerlendirilmesi açısından yeterli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların Kuşadası'nda yaşamını sürdürebilmesi için belirli yaşın üzerinde ve kendi kararlarını verebilecek (birey) düzeyde olması beklendiği için, katılımcıların 18 yaş ve üzerinde olması zorunlu kabul edilmiştir. 23/09/2021 tarihinde başlayan araştırma, 9/02/2022 tarihinde tamamlanmıştır. Bu kapsamda araştırmaya 30 kişi dahil edilmiştir. Araştırmanın sınırlı kalmasında etkili olan bir diğer faktör ise, bazı köylerde ve mahallelerde yaşlı nüfusun fazla olması veya yaşamın tarımsal üretim üzerine kurulu olmasına bağlı insan nüfusunun yetersiz olmasından kaynaklanmıştır. İlgili çalışma ve sınırlılıkları kapsamı ile ilişkili katılımcılara ait bilgiler tablosu da aşağıda verilmiştir.

Tablo 1- Katılımcılara Ait Bilgiler Tablosu

Katılımcı	Cinsiyet	Görüşme Tarihi ve Saat Aralığı	Meslek Grubu	Yaş Aralığı (18-30...,31-50..., 50+ ve üzeri).	Görüşme Yapılan Mahalleler
Katılımcı 1 (K1)	Erkek	23.09.2021-18:00-18:22	Yiyecek-İçecek işletme sahibi	31-50 aralığında	Davutlar Mah.
Katılımcı 2 (K2)	Erkek	24.09.2021-14:30-14:42	Esnaf	31-50 aralığında	Güzelçamlı Mah.
Katılımcı 3 (K3)	Erkek	30.09.2021-10:05-10:30	Kamu Görevlisi	31-50 aralığında	Camikebir Mah.
Katılımcı 4 (K4)	Kadın	21.10.2021-14:42-15:11	Restoran işletmesi sahibi	31-50 aralığında	Kadınlar Denizi Mah.
Katılımcı 5 (K5)	Erkek	22.10.2021-19:28-19:45	Sinema çalışanı	18-30 aralığında	İkiçeşmelik Mah.
Katılımcı 6 (K6)	Erkek	22.10.2021-15:00-15:27	SosyalHizmet Uzmanı	18-30 aralığında	Karaova Mah.
Katılımcı 7 (K7)	Erkek	01.11.2021-11:45-12:05	Seyahat Acentesi Sahibi	31-50 aralığında	Kadınlar Denizi Mah.
Katılımcı 8 (K8)	Erkek	01.11.2021-13:20-13:41	Otel sahibi	50+ ve üzeri	Kadınlar Denizi Mah.
Katılımcı 9 (K9)	Kadın	01.11.2021-16:40-16:57	Otel çalışanı	18-30 aralığında	Türkmen Mah.
Katılımcı 10 (K10)	Erkek	02.11.2021-13:07-13:28	Emlak ve Otomatik Sektörü	50+ ve üzeri	Cumhuriyet Mah.
Katılımcı 11 (K11)	Kadın	02.11.2021-14:10-14:30	Akademisyen	31-50 aralığında	Bayraklıdede Mah.
Katılımcı 12 (K12)	Kadın	22.11.2021-14:02-14:20	Akademisyen	31-50 aralığında	Bayraklıdede Mah.
Katılımcı 13 (K13)	Erkek	23.11.2021-15:11-15:35	Hotel & Restoran İşletmecisi	31-50 aralığında	Kirazlı Köyü /Mah.
Katılımcı 14 (K14)	Erkek	25.11.2021-11:40-11:53	Ulaşım Hizmetleri	50+ ve üzeri	Türkmen Mah.
Katılımcı 15 (K15)	Kadın	08.12.2021-12:42-12:53	Otel sahibi	50+ ve üzeri	Caferli Köyü /Mah.

Katılımcı 16 (K16)	Erkek	09.12.2021 15:28-15:45	Ziraat Mühendisi	31-50 aralığında	Cumhuriyet Mah.
Katılımcı 17 (K17)	Erkek	10.12.2021 09:53-10:03	Yiyecek-İçecek İşletme Sahibi	31-50 aralığında	SoğucakKöyü /Mah.
Katılımcı 18 (K18)	Erkek	16.12.2021 12.50-13:18	Ulaşım Hizmetleri	31-50 aralığında	Kadınlar Denizi Mah.
Katılımcı 19 (K19)	Erkek	17.12.2021 11:23-11:45	Otel çalışanı	50+ ve üzeri	Güzelçamlı Mah.
Katılımcı 20 (K20)	Erkek	17.12.2021 13:30-14:02	Otel sahibi	31-50 aralığında	Güzelçamlı Mah.
Katılımcı 21 (K21)	Erkek	22.12.2021 11:50-12:12	Otel çalışanı	18-30 aralığında	Türkmen Mah.
Katılımcı 22 (K22)	Erkek	25.12.2021 15:03-15:40	Esnaf	31-50 aralığında	Ege Mah.
Katılımcı 23 (K23)	Erkek	26.12.2021 16:45-17:03	Diş Hekimi	31-50 aralığında	Cumhuriyet Mah.
Katılımcı 24 (K24)	Erkek	26.12.2021 12:08-12:30	Ressam& Sanat Galerisi Sahibi	50+ ve üzeri	İkiçeşmelik Mah.
Katılımcı 25 (K25)	Kadın	11.01.2022 15:05-15:20	Seyahat Acentesi Çalışanı	18-30 aralığında	Türkmen Mah.
Katılımcı 26 (K26)	Erkek	12.01.2022 10:45-10:58	Kuaför	31-50 aralığında	Türkmen Mah.
Katılımcı 27 (K27)	Kadın	12.01.2022 14:05-14:27	Vakıf Yöneticisi	31-50 aralığında	Camiatik Mah.
Katılımcı 28 (K28)	Erkek	12.01.2022 16:15-16:51	Emekli Öğretmen	50+ ve üzeri	Camiatik Mah.
Katılımcı 29 (K29)	Kadın	09.02.2022 11:42- 12:10	Öğrenci	18-30 aralığında	Hacıfeyzullah Mah.
Katılımcı 30 (K30)	Erkek	09.02.2022 13:03- 13:18	Esnaf	31-50 aralığında	Değirmendere Mah.

Araştırmaya katılanların %74 ü erkek ve %26'sı kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılar yaş gruplarına göre incelendiğinde ise; %56 oranının, otuz bir ile elli yaş arasında olduğu, %24 oranının 50 yaş ve üzeri olduğu ve %20 oranının on sekiz ile otuz yaş arasında olduğu görülmektedir. İlgili kişilerin 14 tanesi turizm ile doğrudan ilişkili olan konaklama, yiyecek içecek ve ulaşım hizmetlerini temsil eden kişilerden; 14 tanesi turizm ile doğrudan ilişkili olmayan farklı meslek gruplarından ve 2 tanesi akademisyen olmak üzere çeşitli kategorilerde değerlendirilmiştir. Kuşadası'nda yürütülen bu araştırma Türkmen, Kadınlar Denizi, Bayraklıdede, Hacıfeyzullah, Camiatik, İkiçeşmelik, Cumhuriyet, Camikebir, Ege, Karaova ve Güzelçamlı olmak üzere merkezi ve denize yakın konumda bulunan toplam 11 ayrı mahalle ve Davutlar, Soğucak, Kirazlı ve Caferli olmak üzere Kuşadası merkezine ve denizine daha uzak mesafeye sahip farklı köy ve mahallede yürütülmüştür. Öte yandan araştırma süresinin farklılaşmasına neden olan çeşitli nedenler mevcuttur. Katılımcılardan bazıları iş yoğunluğu fazla olduğundan dolayı görüşmeyi mümkün olduğunca hızlı, kısa, net ve pratik cevaplarla tamamlamaya çalışmıştır. Ayrıca

istisnai olarak yaşadığı köy ortamında genel olarak sorun olmadığını düşünen ve bundan dolayı görüşme cevapları ve süresi kısalığını koruyan katılımcıya da rastlanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada verilerin elde edilmesinde, ilgili görüşlerin benzer temalar halinde incelenmesini sağlayan betimsel analiz (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 224) ve betimsel analizde fark edilmeyen, yoğun anlam taşıyan kelimeler, cümleler, temalar, paragrafların elde edilmesi, kategorileştirilmesi ve karşılaştırılmasına olanak sağlayan içerik analizi (Büyüköztürk vd., 2008, s. 240; Yaraş, 2019: s. 261-262) birlikte kullanılmıştır. Katılımcılar tarafından verilen cevaplar doğrultusunda ana soruya yanıt olabilecek anlamlı ve sık tekrar eden önemli noktalar tespit edilmiştir. Bu önemli noktalar kodları oluşturmuştur. Kodlanan verileri belirli açılarda birleştiren ya da farklılaştıran önemli noktalar tespit edilmiştir. Bu görüşlerin birbiri ile olan ilişkisi analiz edildikten sonra, bu ilişki daha genel bir yaklaşıma doğru kategorilerin ve en genel yaklaşım olarak da temaların oluşturulmasını sağlamıştır. Temalar oluşturulurken; sürdürülebilirliğin temel boyutları olan çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel göstergeler dikkate alınmıştır. Ayrıca katılımcıların vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda, birbirini tamamlayıcı ve birbiri ile ilişkisi olan ortak (çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel) göstergeler tek tema kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda kategorileştirme uygulanmıştır.

Tablo 2- Tema ve Kategorilerin Oluşturulması

<i>ÜST TEMA 1: ORTAK GÖSTERGELERE İLİŞKİN BULGULAR</i> <i>Alt Kategori 1: Turizm ve Yaşam Devamlılığının Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 2: Turizme Ait Varlıklar ve Korunma Durumlarının Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 3: Katılımcıların Mahalle Bazında Önerilerine Yönelik Bulgular</i>
<i>ÜST TEMA 2: SOSYO-KÜLTÜREL GÖSTERGELERE İLİŞKİN BULGULAR</i> <i>Alt Kategori 1: Turizm ve Uyarıcı Maddelere/Suçlara Yönelik Eğilimlerin Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 2: Sosyo-Kültürel Yaşamda Turizmin Etkilerinin Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 3: Yerel Halkın Davranışlarına Yönelik Değerlendirme</i> <i>Alt Kategori 4: Turizm ve Yaşam Refahına Göre Değerlendirme</i>
<i>ÜST TEMA 3: EKONOMİK GÖSTERGELERE İLİŞKİN BULGULAR</i> <i>Alt Kategori 1: Destinasyona Yönelik Seyahatlerin Etkilerinin Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 2: Yerel Halkın Alım Gücüne Yönelik Değerlendirme</i>
<i>ÜST TEMA 4: ÇEVRESEL GÖSTERGELERE İLİŞKİN BULGULAR</i> <i>Alt Kategori 1: İklim ve Çevre İlişkisine Yönelik Değerlendirme</i> <i>Alt Kategori 2: Turizmin Doğal Yaşam ve Çevresel Boyutunun Değerlendirilmesi</i> <i>Alt Kategori 3: Fiziki Yapılanma ve Görüntü Kirliliğine Yönelik Değerlendirme</i> <i>*Yazar tarafından oluşturulmuştur.</i>

BULGULAR

Turizm ve Destinasyonda Yaşamın Değerlendirilmesi

Bu tema kapsamında katılımcılara yöneltilen soru ‘‘Kuşadası’nda kaç yıldır yaşıyorsunuz? Kuşadası’nda yaşamınızı devam ettirmeyi düşünüyor musunuz? Neden?’’ şeklindedir. Bu soruya toplam 30 katılımcıdan 25 tanesi (%83.33) ‘‘Evet, yaşamımı devam ettirmeyi düşünüyorum’’ doğrultusunda cevap vermiştir. Destinasyonun tercih edilmesinde katılımcıların mesleki durumları incelendiğinde ise, turizm ile doğrudan ilişkili olan (K1, K4, K7, K8, K9, K13, K14, K17, K18, K19, K20, K21, K25) katılımcıların, doğrudan ilişkili olmayan (K2, K16, K22, K23, K24, K26, K27, K28, K29, K30) katılımcılara kıyasla bölgede hayatını daha fazla sürdürdüğü/sürdürmeyi hedeflediği tespit edilmiştir. Ayrıca akademisyen K11 ve K12 de destinasyonda yaşamını devam ettirmeyi hedeflediğini ifade etmiştir.

Tablo 3- Kuşadası’nda Yaşam Devamlılığına Neden Olan Etkenler Tablosu

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oran
K2, K11, K12, K13, K17, K18, K19, K20, K21, K24, K25, K26, K27, K28, K30	Destinasyonun doğasını, tarihini sevme ve sosyal çevrenin varlığı	15
K1, K7, K8, K9, K13, K14, K16, K20, K22, K23, K26	Turizmin doğrudan veya dolaylı olarak beraberinde getirdiği iş olanakları	11
K8, K9, K25	Turizm sektörünü sevmeleri	3
K4	Ulaşım rahatlığı	1
K29	Destinasyonun aktivitelerle imkan sağlayan geniş alanlara sahip olması	1

Tablo 3’e göre katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, Kuşadası’nda yaşamlarını idame ettirmeleri ve ilerleyen dönemlerde de destinasyonda yaşamak istemeleri ile ilişkili olan 5 faktör ortaya çıkmıştır. Bu faktörlerden en sık bahsedilen destinasyonun tarihi ve doğasını sevme ve destinasyonda katılımcıların kurmuş oldukları sosyal ilişkilerin bulunduğu çevrenin varlığıdır. Kuşadası’nda turizmin doğrudan veya dolaylı olarak getirmiş olduğu iş fırsatları da destinasyonda yaşamaya neden olan sık bahsedilen diğer bir faktör olarak görülmektedir.

Bu görüşlerin aksine, K3 aynı soruya ‘‘Kuşadası’nda 7 yıldır yaşıyorum ve hayat pahalılığından dolayı önümüzdeki süreçte yaşamayı düşünmüyorum’’ şeklinde cevap vermiştir. K3 ün ilgili görüşü, araştırmaya katkı sağlayan K11 ve K29’un yorumladığı ekonomik yük görüşü ile örtüşmektedir. K11, kendisine yöneltilen bir soruda, bölgede

özellikle emlak fiyatları olmak üzere fiyatların çok yüksek olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin ev kiralarından birtakım sıkıntılar yaşadığını, bölgede yaşayan yerel halkın da ev satın alma konusunda benzer sıkıntılarının olduğunu ifade etmiştir. K11, bölgeye gelen yabancıların bölge için getirisi olmasına rağmen, bölgede yaşayan halk için enflasyon yaratması nedeniyle negatif bir yönünün varlığına da değinmiştir. **K29** ise destinasyondaki durumu şu şekilde değerlendirmiştir: *'...Kuşadası çok pahalı, ev kiralari çok fazla... Bu ülkenin artık genel bir sorunu olarak görülebilir ama Kuşadası özelinde konuştuğumuz için aşırı pahalı bir yer olarak görüyorum. Buradan bir gün taşınmak istesem cidden bu yüzden taşınmak isterim herhalde... Tek sebep bu olabilir. Onun haricinde bir sıkıntısı olduğunu çok düşünmüyorum açıkçası...'*

K5, 7 yıldan daha uzun süredir Kuşadası'nda yaşadığını ve yaşamını bir şarta bağlı sürdürmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Kuşadası merkezin çok boğucu olduğunu düşünen K5, Kuşadası'nın merkezi dışında yaşamak istediğini söylemiştir. Bu görüş K15'in şu görüşüyle benzer doğrultudadır: *'Evet ama yani bir köyde yaşadığım için devam ettirmeyi düşünüyorum. Çünkü Kuşadası'nın şu an da tam merkezinde değil, burası bir kırsal köy... Kırsalda doğanın ve tarımın içinde yaşamak çok cazip... Bana avantajlı geliyor.'* Son olarak K10 ise görüşünü, eğer iyi bir mesleğe sahip olmasaydım kesinlikle burada yaşamayı düşünmezdim şeklinde ifade etmiştir.

Turizme Ait Varlıklar ve Korunma Durumlarının Değerlendirilmesi

Bu tema kapsamında katılımcılara yöneltilen soru *'Kuşadası turizmi üzerinde önemli varlıklar sizce nelerdir? Bu varlıkların yeterince korunduğunu düşünüyor musunuz?'* sorusudur. Bu soru kapsamında ilk olarak, Kuşadası turizmi üzerinde etkisi önemli görülen varlıklar ve bu varlıkların tekraralama sıklığı Tablo 4 de incelenmiştir.

Tablo 4- Kuşadası Turizmi Üzerinde Etkisi Olan Varlıklar

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K4, K6, K8, K11, K12, K13, K14, K18, K21, K22, K23, K25, K28, K29	Efes Antik Kenti	14
K4, K5, K6, K8, K10, K11, K18, K21, K22, K23, K25, K29	Meryemana Evi	12
K1, K3, K8, K11, K13, K18, K24	Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı	7
K11, K12, K13, K21, K28, K29, K30	Kuşadası Kruvaziyer Limanı	7
K5, K8, K11, K18, K22	Şirince	5

K11, K12, K16, K24, K29	Kadınlar Plajı	5
K11, K13, K14, K28	İzmir	4
K6, K29, K30	Güvercinada Kalesi / Kuşadası Kalesi	3
K8, K18, K23	Selçuk	3
K3, K18	Zeus Mağarası	2
K11, K28	Priene Ören Yeri	2
K11, K28	Milet	2
K18	St. Jean Kilisesi	1
K24	Kuştur	1
K11	Kirazlı Köyü	1
K3	Kervansaray	1
K11	Pamukkale	1

İlgili sorunun diğer kısmında bu varlıkların hangi ölçüde korunduğuna yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların %39 u bu varlıkların yeterince korunduğunu ifade ederken, %62 si yeterince korunmadığını ifade etmiştir. Turizm ile doğrudan ilişkili olan ve varlıkların yeterince korunduğunu düşünen (K1, K4, K8, K17, K18) katılımcıların sayısı, turizm ile doğrudan ilişkili olmayan (K6, K10, K22, K23, K24) katılımcıların sayısına eşittir. Bu açıdan değerlendirildiğinde mesleğe yönelik bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 5- Varlıkların Korunma Durumunun Değerlendirilmesi

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K8, K18, K24	Destinasyonda restorasyon çalışmalarının varlığı	3
K6, K22, K23	Destinasyon içerisinde veya çevresinde bulunan varlıkların, tarihi dokulara sahip olması	3
K1, K23	Belediye ve hükümet tarafından verilen destekler	2
K6, K10	Destinasyonun dini çekim merkezi olan Meryemana Evi'ne yakınlığı	2

Tablo 5 de katılımcıların ifadeleri doğrultusunda; Kervansaray, Güvercinada, Efes ve Meryemana gibi turistik çekim noktalarının koruma çalışmalarına (restorasyon) katılması ve destinasyon içerisinde veya çevresinde bulunan varlıkların tarihi dokulara sahip olması bu varlıkların korunduğunu düşünmeleri ile ilişkili nedenler olarak saptanmıştır. Öte yandan belediye ve hükümet tarafından verilen destekler ve destinasyonun dini çekim merkezi olan Meryemana Evi'ne yakınlığı varlıkların korunmasında etkili diğer nedenler olarak tespit edilmiştir.

K24: “Bence deniz, sahil bandı, işte kadınlar plajı var, Kuştur var. Ve Dilek Yarımadası’na giden upuzun bir sahil şeridi var. Yok böyle bir yer... Mesleğim gereği Türkiye’nin bütün kıyılarını bilirim, yok böyle bir yer... Müthiş bir yer... Avrupa-i bir kent... Buranın benim anladığıma göre büyük bir sanat merkezi olması lazım... Belediyeler elinden geleni yapıyorlar. Kervansaray, Güvercin ada restorasyon yapıyor.”

Bu görüşlerin aksine varlıkların yeterince korunmadığını düşünen katılımcıların neden bu düşünceye sahip olduğuna ve bu görüşe yönelik sıklık oranlarına Tablo 6 da yer verilmiştir. Katılımcılar arasında turizm ile doğrudan ilişkili olan (K7, K13, K14, K19, K21, K25) ve doğrudan ilişkili olmayan (K3, K5, K16, K26, K27, K28, K29, K30) olmak üzere mesleğe yönelik değerlendirmeler yürütüldüğünde, turizm ile doğrudan ilişkili olmayan katılımcıların varlıkların yeteri kadar korunmadığına ve sorunları tespit etmeye yönelik yaptığı görüşlerine, turizm ile direkt ilişkisi olan katılımcılara göre daha sık rastlanmıştır.

Tablo 6- Destinasyondaki Sorunlar

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K12, K14, K16, K26, K28, K29	Destinasyonda çarpık yapılaşmanın varlığı	6
K3, K27, K28, K30	Kültürel, tarihi ve mimari değerlerin korunamaması	4
K11, K12, K19, K25	Kalabalığın beraberinde getirmiş olduğu deniz ve çevre kirliliği	4
K7, K11, K29	Kanalizasyon ve yolların sebep olduğu altyapı problemleri	3
K5, K21	Tanıtım yetersizliği	2
K3, K11	Şehir planlaması sorunları	2
K3	Ulaşım problemleri	1

Tablo 6 da, destinasyonda varlıkların yeterince korunmadığının göstergesi kabul edilebilecek sorunlar görülmektedir. Katılımcılar tarafından bu duruma neden olan en sık bahsedilen sorun destinasyonda giderek artan çarpık yapılaşmanın varlığıdır. Öte yandan kültürel tarihi ve mimari değerlerin korunamaması, deniz ve çevre kirliliği, altyapı problemleri, tanıtım yetersizliği, ulaşım sıkıntıları ve şehir planlaması sorunları varlıkların korunmadığının göstergesi kabul edilebilecek diğer nedenler olarak tespit edilmiştir.

K27: “Öne çıkan yazın deniz, kum, güneş ve eğlence hayatı... Ama tabi geri planda çok derin bir kültür var konuşulmayan ve görülmeyen... Mesela şu an içinde bulunduğumuz mahalle çok önemli, çok değerli... Deniz, kum, güneşe yenik düşmüş... Eskiden sabunculuk, tütüncülük varmış. Bunlar aslında turizme evirilebilir şeyler ama ne yazık ki Kuşadası’nda bir turizm olsa da kültür yok. Bu varlıkların korunduğunu

düşünmüyorum. Örneğin 1970 lerin sonunda Mimar Cengiz Bektaş'ın bir çalışması var Kuşadası evleri hakkında ama o tarihten itibaren şu ana kadar bu çalışmanın üzerine hiçbir çalışma yapılmamış. Bu içinde bulunduğumuz mahalle gerek evleri gerek mimari yapıları gerek kültürü nedeniyle bence korunması, konuşulması gereken bir yer...''

Turizm ve Uyarıcı Maddelere/Suçlara Yönelik Eğilimlerin Değerlendirilmesi

Bu tema kapsamında katılımcılara *''Kuşadası'nda turizm hareketliliğinin giderek artmasının uyuşturucu, alkol kullanımı veya diğer suçlara eğilimleri arttırdığını düşünüyor musunuz? Yaşadığınız bir örnek olay varsa bizimle paylaşabilir misiniz?''* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %54'ü turizmin bu tür eğilimleri tetiklediğini düşünmemektedir. Turizm ile doğrudan ilişkili olan (K4, K13, K14, K15, K19, K20, K25) ve doğrudan ilişkili olmayan (K2, K6, K10, K22, K27, K30) katılımcıların mesleki durumları dikkate alındığında turizm ile doğrudan ilişkili olan katılımcıların, diğer meslek gruplarına göre turizmin suçlara/uyarıcı maddelere teşvik etmediği görüşüne daha fazla sahip olduğu görülmektedir.

Öte yandan katılımcıların %46'sı, Kuşadası'na yönelik turizm hareketliliğinin alkol ve uyuşturucu kullanımına yönelik eğilimleri arttırdığını düşünmektedir. Turizm ile doğrudan ilişkili olan (K1, K8, K17, K18 K21) ve doğrudan ilişkili olmayan (K16, K23, K26, K28, K29) meslek sayısı eşit olduğundan mesleğe yönelik bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 7- Uyarıcı Maddelere ve Diğer Suçlara Yönelik Eğilimlerin Nedenleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K16, K21, K23, K29	Ziyaretçilerin tatil anlayışına paralel olarak gelişen rahatlama hissi	4
K12, K14, K18, K21	Denetleme yetersizliği	4
K6, K22	Ailevi, çevresel ve ekonomik etkenler	2
K12, K25	Eğitimsizlik	2
K8	Sezonun kısa olmasına bağlı işsizlik sorunları	1
K28	Kalabalık	1
K9	Gelen konukların ekonomik güce sahip kişiler olarak görülmesi	1

K12: *''Ben hiç yaşamadım şahit olmadım ama böyle bir sorun var yani her ne kadar ben yaşamam da varlığını inkar edemem. Ama eğer turizmden kaynaklanıyorsa bu sorun o zaman şöyle bir durum olur. Hiç turizm yaşanmayan yerlerde böyle sorunlar hiç yaşanmıyor mantığına sahip olmamız lazım... Hani bunun sorumlusu turizm midir*

bence hayır bunun sorumlusu eğitimsizliktir, denetimsizliktir. Özellikle turizme yüklememek gerekir diye düşünüyorum.”

Sosyo-Kültürel Yaşamda Turizmin Etkilerinin Değerlendirilmesi

Bu tema kapsamında katılımcılara ‘‘Kuşadası’nda turizmin sosyal ve kültürel yaşama katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?’’ sorusu iletilmiştir. Katılımcılardan %73 ü turizmin hem destinasyonun gelişimi hem de bu destinasyonda yaşayan halk için bir takım olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların mesleğe göre analizleri incelendiğinde, turizm ile doğrudan ilişkili olanlar (K1, K4, K7, K8, K9, K13, K14, K15, K17, K19, K20, K21), diğer grup olan doğrudan ilişkili olmayanlara kıyasla (K2, K3, K5, K6, K10, K23, K24, K26, K28) turizmin sosyal ve kültürel yaşama katkılarından daha fazla bahsetmişlerdir.

Tablo 8- Turizmin Sosyal ve Kültürel Yaşama Katkıları

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oran
K2, K7, K8, K9, K11, K15, K17, K19, K21, K24, K26, K28	Sanatsal aktivitelerin destinasyonda gelişimine öncülük ettiği	12
K1, K4, K6, K13, K14, K19, K20	Yerel halk için yeni ve yaratıcı bir bakış açısı oluşturduğu	7
K4, K5, K6	Yabancı dilin gelişimine katkıda bulunduğu	3
K3, K4, K6	Destinasyonda çeşitli yemek kültürlerini harmanladığı	3

Tablo 8 de katılımcıların vermiş olduğu ifadeler incelendiğinde, turizmin destinasyonda sanatsal aktivitelerin gelişimini tetikleyici bir rol oynadığı en sık bahsedilen katkı olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar destinasyonda turizmin devamlılığını konser, festival, heykel sempozyumları, kültür şenlikleri, galerilerin açılması ve evlerin boyanması gibi sanatsal aktiviteler ile ilişkilendirmişlerdir. Öte yandan turizmin yerel halkın satışlarını arttırmada yeni ve yaratıcı bir bakış açısı oluşturduğu, yabancı dilin gelişimine katkıda bulunduğu ve destinasyondaki birçok yemek kültürünü tanıma fırsatı sağladığı da tespit edilmiştir.

K15: ‘‘Tabi ne kadar çok kültürel ve sanat anlamında etkinlik olursa o kadar turizm oluyor. Birbirlerini tamamlayan şeyler... Köyümüzden örnek vermek isterim. Biz burada senede iki farklı festival yapıyoruz. Birini muhtarlık çiçek festivali olarak yapıyoruz.

Biz de halk olarak Eylül ayında Güz ve Çevre yani çevreye ne kadar değer vermemiz gerektiğini, çevrenin ne kadar önemli olduğu ile ilgili iki günlük bir etkinlik yürütüyoruz. İlk gün belgesel, çevre filmleri ve ikinci günü şenlik olmak üzere değerli sanatçıların katılımı ve bize destek olmasıyla gerçekleştiriyoruz. Yıl boyunca ayrıca hiçbir şekilde plastik, naylon torba veya plastik şişe kullanmamaya çalışıyoruz. Bu konuda Caferli köyü olarak ve plastikten uzak durmaya çalışarak bir duyarlılık yaratmaya çalışıyoruz.’’

Öte yandan katılımcılardan bazıları destinasyonda kültürel ve sanatsal etkinliklerin azlığını veya yetersiz olduğunu ifade etmiştir. K18, K22 ve K25 destinasyonda turizmin olumlu etkilerinin yanı sıra, olumsuz etkilerinin de olabileceğini ifade etmişlerdir. Bundan dolayı soruya daha farklı bir açıdan, tarafsız (nötr) bir şekilde yaklaşmışlardır.

Tablo 9- Turizmin Sosyo-Kültürel Yaşamda Olumsuz Etkilerinin Değerlendirilmesi

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K12, K25, K30	Etkinliklerin kültürel yaşamı tanıtmada yetersiz kalması	3
K12, K27	Sadece kitle turizmine bağlı kalınması	2
K18, K22	Ahlaki bozulmaya sebep olan diğer bir yönünün varlığı	2

Tablo 9 da verilen katılımcı görüşleri incelendiğinde gerçekleştirilen etkinliklerin kültürü tanıtmada yetersiz kalması ve gelen konuklar ile yerel halkı kaynaştıracak biçimde desteklenmemesi en çok bahsedilen sorunlardan olmuştur. Katılımcılar, öte yandan sadece kitle turizmine bağlı kalınmasının sonucunda, kültürel turizmi canlandıracak uygulamaların olmadığını ve turizmin ahlaki bozulmayı teşvik eden yönlerinin olduğunu da ifade etmiştir.

K12: *“Düşünmüyorum, hiçbir katkısı yok bence sosyal ve kültürel yaşama... Eskiden mesela deve güreşi yapılıyordu ama deve güreşinin Kuşadası kültürünü çok yansıttığını düşünmüyorum açıkçası... Festivaller biraz daha etkileşim sağlayabilir ama turizm böyle kültürümüzü tanıtmaya ya da iyi bir hikâye ortaya koymaya yetmiyor ya da çok da etki etmiyor. Biz daha çok kitle turisti çekmeye çalışıyoruz çünkü... Yani özel ilgi turizmi ile alakalı hiçbir aktivite olmadığı için kültür turizmi geride kalıyor. Artık farklı ürünler ortaya koyması gerekiyor diye düşünüyorum. Mesela gemi gelmediği için, yıllardır kruvaziyer turizmine bağımlı olduğumuz için ve bu turizm çeşidinin alternatifi*

çok fazla olmadığı için Kuşadası turizmi çok kazanamıyor. Başka turizm çeşitlerinde veya biçimlerinde daha fazla rol almak lazım... Bunun için de kaynaklarını o yönlere doğru kaydırması veya geliştirmesi lazım... Sadece kitle veya kruvaziyer turizmi ile kalmaması lazım diye düşünüyorum. Eğer bunu yaparsa çok daha iyi yerlere geleceğini düşünüyorum Kuşadası'nın...''

Yerel Halkın Davranışlarına Yönelik Değerlendirme

Bir destinasyonda yerel halkın davranışlarının, turizmde olumlu veya olumsuz hangi yönde ilerleme olabileceğini gösteren önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Kuşadası'nda yaşayan halka bu tema kapsamında *''Sizce Kuşadası halkının geçmişte ve günümüzde ziyaretçilere bakış açısı arasında farklılıklar var mıdır?''* sorusu sorulmuştur. Bu soru kapsamında 10 katılımcı geçmişten günümüze doğru yaşanan değişimin yerel halka olumlu yönde yansıdığına dikkat çekerken; 11 katılımcı olumsuz yönde yansıdığına dikkat çekmiştir. Katılımcılar olumlu değişimlerin nedenlerini; yerel halkın satışları arttırmak için daha bilinçli davranması ve etik kurallar ve yeni stratejilerin uygulanması ile ilişkilendirmişlerdir. Bu tema kapsamında meslek değerlendirmeleri yapıldığında, turizm ile doğrudan ilişkili olan (K4, K7, K13, K14, K21) ve doğrudan ilişkili olmayan (K3, K22, K23, K24, K28) katılımcıların sayısı eşit olduğundan mesleğe yönelik bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

K22: *''Mutlaka farklılıklar var. Yerel halkımız gün geçtikçe daha bilinçleniyor, daha etik ve insani değerlere saygılı olmaya ve o saygıyı öğrenmeye başlıyorlar. Bundan 20-25 sene önce daha böyle sırtında çantasıyla gelen turistler daha fazlaydı ve o turistleri kandırmaya, hileli ürünler satmaya ya da aşırı fahiş fiyatlı ürünler satmaya çok daha fazla eğilim vardı. He kanaatimce günümüzde de henüz o istendik seviyeye ulaşamadık. Bu durum aslında doğru eğitim programı ile düzeltilebilir. Kuşadası'nda aşağı yukarı 35 senedir turizm var. 30-35 sene bir nesil, bir buçuk nesil demektir. Eğer turizm ile birlikte turizme yönelik bir eğitim programı uygulanmış olsaydı, bugün şu an piyasada turizm yapan insanların çoğu o eğitimden geçmiş insanlar olacaktı. Turizme ve turiste bakış açısı da daha farklı olacaktı doğal olarak...''*

Öte yandan, K5, K8, K9, K11, K12, K17, K18, K25, K26, K27 ve K30 ise geçmişten günümüze kurulan turistik ilişkilerde, konuya yönelik ilginin veya hoşgörünün de giderek azaldığını belirtmiştir. Katılımcılar mesleklerine göre kıyaslandığında, turizm

ile doğrudan ilişkili olanların (K8, K9, K18, K25, K17) konuğa yönelik ilginin giderek azaldığı görüşüne daha fazla sahip olduğu görülmektedir (Turizm ile doğrudan ilişkili olmayan diğer grup: K5, K26, K27, K30). Tablo 10 da geçmişten günümüze destinasyonda yaşayan yerel halkın davranış şeklinin olumsuzla doğru gitmesine neden olan görüşlere ve bu görüşlerin tekrarlanma sıklığına yer verilmiştir. Tablo 11 de ise karşılaştırma yapılmaksızın yerel halkın günümüzdeki olumsuz davranışlarına yer verilmiştir.

Tablo 10- Yerel Halkın Davranış Şeklinin Giderek Değişmesinin Nedenleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K5, K8, K11, K18, K23, K25	Gelen konukların ekonomik durum ve davranış şekillerinde değişim	6
K9, K26	Ekonomik yük	2
K9, K26	Kalabalığın artması	2
K30	İmitasyon sektörünün yaygınlaşması	1
K17	Korona virüs ve psikolojik zorluklar	1
K18	Her şey dahil sistem	1

Tablo 11- Yerel Halkın Günümüzdeki Olumsuz Davranışları

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K10, K23	Yüksek fiyatlı ürün satma	2
K13, K23	Alınan hizmetin bir standardının olmaması	2
K20	Az hoşgörü ve samimiyet	1

Tablo 10 da verilen katılımcı görüşleri incelendiğinde, yerel halkın geçmişten günümüze davranış şekillerinin daha olumsuzla doğru gitmesine neden olan faktörlerden en sık bahsedilene gelen konukların ekonomik durum ve davranış şekillerinde meydana gelen değişimlerdir. Katılımcılar ekonomik davranış değişimlerinin yanı sıra geçmişte gelen konukların çevre temizliği konusunda daha hassas olduklarını da ifade etmiştir. Turizmde emlak ve yiyecek içecek fiyatlarının yerel halk üzerinde bıraktığı ekonomik yük, kalabalığın vermiş olduğu rahatsızlık, imitasyon sektörünün yaygınlaşması, korona virüs salgın döneminin getirmiş olduğu psikolojik zorluklar ve destinasyonda her şey dahil sistemin uygulanması destinasyona gelen konuklara karşı davranış şeklinin giderek değişmesinde etkili olan diğer faktörler olarak saptanmıştır. Tablo 11 de ise, katılımcılar tarafından yerel halkın günümüzdeki en sık bahsedilen olumsuz davranışları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ürünü olduğundan yüksek fiyatlı satma ve alınan hizmette belirli standardın yakalanmaması sık bahsedilen olumsuz özellikler olarak saptanmıştır.

K10: ‘‘Maalesef sadece Kuşadası değil ülkemizdeki birçok turizm bölgesindeki esnafın şöyle kötü bir zihniyeti var. Halk dilinde müşteri kazıklama diyoruz, gelir geçer bir daha nerede göreceğim zihniyeti... Maalesef Kuşadası dahil birçok turistik kasabamızda var. Halen devam ediyor. Bu durum ile ilgili de yaşadığım kötü bir olay var. Bir lokantada iki ayrı fiyat listesi olduğunu biliyorum. Bir gün yemeğe oturdum yanlışlıkla yabancı müşteri fiyat listesini getirdiler. Ne zaman arttı bu fiyat ustam pide 12 TLydi ne zaman 20 oldu dedim. Abi dur sana yanlışlıkla vermişiz diye cevap verildi.’’

Turizm ve Yaşam Refahına Göre Değerlendirme

Bu tema kapsamında katılımcılara ‘‘Kuşadası’na yönelik turizm hareketlerinin bölgede huzurun bozulmasına ve yaşam standartlarının zorlaşmasına sebep olduğunu düşünüyor musunuz?’’ sorusu sorulmuştur. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar bu bölümde sosyo-kültürel ve çevresel açıdan incelenmiştir. Katılımcıların %45’i (K6, K10, K12, K17, K19, K24, K26, K28, K29 ve K30) turizm hareketliliğinin destinasyonda herhangi bir rahatsızlığa sebep olduğunu düşünmemektedir. Bu katılımcılardan turizm ile doğrudan ilişkili olmayanların sayısı (7), turizm ile doğrudan ilişkili olan gruba kıyasla daha fazladır.

K6: ‘‘Gelen misafirlere genellikle otel dışına pek çıkmadığı için ve otelde konakladığı için açıkçası bu duruma sebep olduğunu pek düşünmüyorum.’’

Öte yandan katılımcıların %55’i turizmin destinasyonda yaşam standartları üzerinde olumsuz etkisi olduğuna değinmiştir. Turizm ile doğrudan ilişkili olan (K8, K9, K15, K18, K21, K25) ve doğrudan ilişkili olmayan (K2, K5, K16, K22, K23, K27) katılımcı sayısı eşit olduğundan mesleğe yönelik bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Katılımcıların yaşam standartlarının zorlaşması ve huzurun bozulmasına neden olan faktörlere yönelik görüşlerine ve bu görüşlerin sıklık oranlarına Tablo 12 de yer verilmiştir.

Tablo 12- Yaşam Standartlarının Zorlaşmasının Göstergeleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K8, K9, K16, K18, K21, K22, K25	Altyapı ve üstyapı çalışmalarında bozulmalar	7
K2, K9, K15, K16, K22, K23, K27	Kalabalığın artması	7

K21, K22, K23, K25, K27	Ulaşımında aksamaların görülmesi	5
K2, K5	Çarpık yapılaşmanın artması	2
K22	Personel ihtiyacının artması	1

Tablo 12 de verilen katılımcı görüşleri incelendiğinde, yerel halkın destinasyonda yaşam standartlarının zorlaşmasına işaret eden göstergeleri altı faktöre dayandırdığı görülmektedir. Kuşadası'nda altyapı ve üst yapı çalışmalarındaki bozulmalar ve kalabalığın giderek artması destinasyonda yaşam standartlarının zorlaşması ve huzurun bozulmasının en sık bahsedilen göstergeleri olarak saptanmıştır. Öte yandan ulaşımında aksamaların görülmesi, çarpık yapılaşmanın artması ve nitelikli personel ihtiyacının artması günlük yaşamda karşılaşılan ve huzurun bozulmasına neden olan diğer sorunlar olarak saptanmıştır.

K18: *‘‘Düşünüyorum. Kuşadası'nda hala altyapı bundan 60 sene öncesinin altyapısı... Her gün yeni bir bina ekleniyor, bu altyapıyı karşılamıyor. Kanalizasyon patlıyor, denizler kirleniyor. Yapılaşma var ama altyapıya düzenleme yok. Şimdi 60 yıl önce Kuşadası'nda 30.000 insan yaşıyordu şimdi 140.000-150.000 insan yaşıyor. Düzenlemeler her zaman lazım...’’* Bazı katılımcılar bu soru kapsamında, bölgeye gerçekleşmesi planlanan turistik hareketlerin, bölgede yeni birtakım düzenlemelerin öncüsü olduğuna da değinmiştir. Bu doğrultuda verilen cevaplar da aşağıda aktarılmıştır:

K12: *‘‘Çok ta düşünmüyorum aslında yani aksamasından ziyade hızlanmasını da sağlıyor gibi... Mesela yolların turizme yetiştirilmeye çalışılması, yaz dönemi inşaatların yasaklanması veya çevrede her ne kadar kullanımdan kaynaklanan kirlilikler olsa da bunun önüne geçmek için ekstra performans gösterilmesi gözlemleniliyor.’’*

Destinasyona Yönelik Seyahatlerin Etkilerinin Değerlendirmesi

Bu tema kapsamında gelen konukların daha çok hangi ürünlere yönelik harcamalar yaptığı ve bölge ekonomisine olan katkıları araştırılmak istenmiştir. İlgili bulguların elde edilmesi *‘‘Kuşadası'na gelen ziyaretçilerin yeterince harcamalar yapıp, bölge ekonomisine katkıda bulunduğunu düşünüyor musunuz? Sizce en çok hangi ürünleri talep ediyorlar?’’* araştırma sorusu kapsamında yerel halk tarafından incelenmiştir. Talep edilen ürünler tablosu, katılımcılara ait olumlu/olumsuz görüş ayrılığına bakılmaksızın ziyaretçilerin geçmişte ve günümüzde yararlandığı ürünlerden oluşturulmuştur. Turizm hareketlerinin destinasyon üzerindeki ekonomik etkileri ise,

olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirilmiştir. Katılımcılardan %70 i gelen konukların bölge üzerinde yeterince harcamalar yapmadığı/yapamadığı görüşünü ifade ederken; %30 u yeterince harcamalar yaptığı görüşünü ifade etmiştir. Mesleğe göre incelemeler gerçekleştirildiğinde ise, turizm ile doğrudan ilişkili olan (K1, K8, K9, K13, K17, K18) grubun, direkt ilişkili olmayan gruba (K6, K27) kıyasla turizmin ekonomik etkilerinde daha fazla ortak fikirde bulunduğu görülmektedir. Aşağıda Tablo 13 de geçmişten günümüze sunulan ürün/hizmetlere yer verilirken; Tablo 14 de ise destinasyonda ekonomik etkilerin göstergelerine yönelik görüşlere yer verilmiştir.

Tablo 13- Konuklar Tarafından Talep Edilen Ürün/Hizmetler Tablosu

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K6, K7, K8, K9, K11, K13, K17, K18, K27, K28, K30	Alışveriş ürünleri (<i>halı, kilim, takı, etnik ürün, deri çanta, deri ceket, imitasyon, tekstil, konaklama vb. ürünler</i>)	11
K1, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K15, K22, K24, K28	Yeme-içme ürünleri	11
K21, K22	Eğlence hizmeti	2
K7	Sağlık turizmi hizmeti	1
K10	Gayrimenkul alımı	1

Tablo 13 de katılımcı görüşleri incelendiğinde, destinasyonda halı, kilim, takı, deri çanta, deri ceket, imitasyon, etnik ürünler, spa, hamam ve konaklama hizmetlerine ilgi duyulduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda destinasyona gelen konukların zeytinyağı, incir, balık ürünleri ve çeşitli içkiler başta olmak üzere yeme -içme ürünlerine ilgi duyduğu da belirlenmiştir. Yerel halk tarafından sık bahsedilen bu ürünlerin yanı sıra gece hayatı, gayrimenkul alımı, diş ve estetik operasyonları gibi çeşitli hizmetlerin de Kuşadası'nda mevcut olduğu görülmektedir.

Tablo 14- Bölgeye Gelen Konukların Ekonomik Harcamalarının Göstergeleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K8, K18	Alım gücüne uygun bir turistik destinasyon oluşu	2
K9	Etnik ürünlerin tercih edilmesi	1
K13	Destinasyona gelmeyi planlayan gruplar için önceden hazırlıkların yapılması	1
K27	İmitasyon sektörüne yönelik dükkanların sürekli açılması	1

Tablo 14 de katılımcıların görüşleri incelendiğinde, Kuşadası'nın alım gücüne uygun bir destinasyon oluşu ve alışveriş, yeme-içme, eğlence ve sağlık hizmetlerinde çeşitli imkanları sunması ziyaretçileri destinasyona çeken önemli bir faktör olarak görülmektedir. Öte yandan destinasyonu tercih eden turist kitlesi önceden bilindiğinden, bir takım öncül düzenleme ve hazırlıkların yapılması, destinasyonda sürekli imitasyon sektörüne yönelik dükkanların açılması ve etnik ürünlerin tercih edilmesi bölgeye yönelik ekonomik getirilerin olduğunun göstergesidir.

Katılımcıların çoğunluğu gelen ziyaretçilerin bölge üzerinde ekonomik etkilerinin az olduğunu veya yıllara göre giderek azaldığını düşünmektedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, Kuşadası'na gelen konukların bölge ekonomisi üzerinde yeterince harcamalar yapmadığı/ yapamadığı görüşüne sebep olan yedi faktör göze çarpmaktadır. Mesleğe göre incelemeler gerçekleştirildiğinde ise, turizm ile doğrudan ilişkili olmayan katılımcıların (K2, K3, K5, K10, K16, K22, K24, K26, K28, K29 ve K30), turizm ile doğrudan ilişkili olanlara (K4, K7, K15, K19, K20, K21, K25) kıyasla turizmden yeterince gelir elde edilmediği görüşünü daha fazla desteklediğini ifade etmek mümkündür.

Tablo 15- Turizmden Gelir Elde Edilmesini Zorlaştıran Nedenler

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K3, K5, K7, K11, K16, K19, K28, K29	Turist kalitesinin yetersizliği veya yıllara göre kalitede düşüş	8
K2, K3, K11, K21, K25, K26, K30	Her şey dahil sistemin getirdiği kısıtlamalar	7
K3, K7, K15, K22, K29	Sunulan ürün veya hizmet kalitesindeki yetersizliği	5
K7, K9, K21, K30	Sadece kitle turizmine bağlı kalınması	4
K22, K24	Destinasyonun marka değerinin artırılmasına yönelik çalışmaların yetersizliği	2
K5, K24	Döviz kurlarındaki değişimler	2
K10	Destinasyonun çevre destinasyonlara geçiş yeri kabul edilmesi	1
K4	Emeklilik dönemi sonrasında veya belirli yaş üzerindeki ziyaretçilerde baskın olan dinlenme arayışı	1
K12	Turizm istatistiklerinde gelirlerden ziyade gelen ziyaretçi sayısının öne çıkması	1

Tablo 15 deki verilere göre, turist kalitesindeki düşüş ve her şey dahil sistemin getirdiği sınırlamalar en çok konuşulan faktörlerden olmuştur. K18 bu kapsamda destinasyonda Sırp, Bosna Hersek, Makedonya ve Bulgaristan gibi balkan gruplarının her

şey dahil sisteme yönelik eğilimlerinin fazla olduğunu düşünmektedir. Öte yandan sadece kitle turizmi ile sınırlı kalma, sunulan ürün veya hizmet kalitesindeki yetersizlik, tanıtım çalışmalarının yetersizliği, döviz kurundaki değişimler, destinasyonun çevre destinasyonlara geçiş yeri kabul edilmesi ve emeklilik dönemi destinasyonda harcamalar yapılmasını sınırlayan faktörler olarak tespit edilmiştir.

K3: *“Otel turizminde artık paket satışlar olduğu için gelen turistler otele giriş yaptıktan sonra otelden çıkmıyorlar ve bu sebeple yerel halkın çok fazla kazanamadığını düşünüyorum. Limandan inen gemilerden gelen turistler aynı şekilde tur operatörleri tarafından direkt araçlarla Kuşadası dışındaki lokasyonlarda (Efes, Meryemana, Şirince) gezdiriliyor. Bundan dolayı insanların Kuşadası merkezde vakit geçirmesi sağlanamıyor. Ayrıca Kuşadası merkezin bunu sağlayabilecek opsiyonlara da sahip olduğunu düşünmüyorum artık... Çünkü mağazaların kapasite yönüyle yeterli olduğunu fakat ürün kalitesi yönüyle yetersiz olduğunu düşünüyorum. En çok satılan ürünlere de 15 sene öncesine kadar örnek verirse, el dokuma ürünleri, çantalar, takılar, deri ürünleri satışlarını söyleyebiliriz. Şu an gelen turistin özellikle gelir yapısı değiştiği için harcamaya ayrılan bütçe azalıyor. Turistin kalitesi ve maddi durumu da düştüğü için cebe giren para miktarı da azalıyor.”* **K30** ise bölgede uygulanan her şey dahil sistemin işleyişinde, diğer turizm destinasyonları ile karşılaştırdığında farklılıkların olduğunu da değinmiştir: *“...Antalya’daki oteller ile karşılaştırılması mümkün değil... Dediğim gibi her şey dahil sistemine geliniyor fakat Antalya’daki sistem de Kuşadası’nda mevcut değil, yeterli değil... Otellerin kapasitesi, görseli ve kalitesi yeterli değil...”* Bu açıdan değerlendirildiğinde ise, turizm bölgeleri arası sunulan her şey dahil sistemde sunulan ürün kalitesinde değişimlerin olduğu da ifade edilmiştir. Bu değişimin destinasyonda ayrıca turist kalitesindeki düşüşü beraberinde getirebileceğini de söylemek mümkündür.

Öte yandan K12 ise diğer turizm destinasyonları ile kıyaslandığında her şey dahil sistemin, Kuşadası’nda yerel halk için olumlu yanlarının olduğuna değinmiş ve bu düşüncesine neden olan faktörü şu sözler ile aktarmıştır: *“Yani çok fazla harcama eğilimleri yüksek değil. Gün geçtikçe zaten sadece Kuşadası değil, Türkiye turizminin önemli bir sorunu bu... Maalesef gelir düzeyi düşük turist gruplarına daha fazla hitap etmeye başladık yani turist sayısını maalesef daha çok önemsiyoruz harcama yüzdesine göre... Şu kadar turist sayısı arttı şeklinde bakıyoruz turizm istatistiklerinde... Bu hani genel politikalar içerisinde yanlış bir politika diye düşünüyorum. Nelere daha fazla*

harcıyorlar yani konaklamaya daha çok harcamalar yaptıklarını düşünüyorum. Ama şöyle bir güzel tarafı var Kuşadası'nın mesela Antalya'da bu handikap daha fazla: Her şey dahil ürünler sunarak, sadece otelin kazanması ve çevresinin bu gelirden pay alamaması... Kuşadası'nda bu durum daha dengeli diye düşünüyorum yani her şey dahil sistem rakiplerimizle kıyaslandığında o kadar yaygın değil... Bundan dolayı da restoranların ve hediyelik eşya satıcılarının gelirlerinde de olumlu etkiler oluyor diye düşünüyorum.'

Bu tema başlığı altında katılımcılara farklı bir genel soru daha sorulmuş ve alınan cevapların çoğu ekonomik düşünceler üzerinde yoğunlaşmıştır. Destinasyona yönelik turizm hareketliliğinin getirmiş olduğu olumlu ve olumsuz etkiler sorulduğunda, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (ekonomik değerlendirmeye cevaplarında yer vermeyen K15 ve K26 hariç) bölge üzerindeki gelir artışlarına değinmiştir. Bu olumlu ekonomik görüşlere örnek niteliğinde olan bazı aktarımlara ve bunların nedenlerine aşağıda yer verilmiştir:

K14: *“Tabi bizim gelir kaynağımız turizm... Ziyaretçilerin gelmesi iç veya dış turizmi etkiliyor. Ziyaretçilerin burayı sık sık tercih etmesi Kuşadası'nın turizmi üzerinde etkili oluyor. Ama Kuşadası'na çok ucuz turist getirmek ve fazla doldurmak ta iyi bir gelir kaynağı olmuyor. Aslında kaliteyi yükselterek, az kişi ile çok kazanç gibi birtakım düzenlemeler yapılabilir. Kalite yükseldiğinde tüketim çoğaldığında ise, iş potansiyelini etkileyen üretim anlayışı sağlayabilirsin. “*

Yerel Halkın Alım Gücüne Yönelik Değerlendirme

Bu tema kapsamında yerel halka yöneltilen soru, *“Son yıllarda turizm hareketlerinden dolayı ziyaretçi sayılarında yaşanan artışlar, sizce konaklama, yiyecek içecek ve gayrimenkul sektöründeki fiyatları etkiliyor mu?”* sorusudur.

Tablo 16- Yerel Halkın Alım Gücünün Değerlendirilmesi

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K3, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30	Gayrimenkul fiyatlarında artış	23

K4, K9, K10, K11, K15, K17, K18, K21, K30	Konaklama fiyatlarında artış	9
K11, K17, K29	Yiyecek-İçecek fiyatlarında artış	3
K1, K2, K12	Turizmin fiyat artışına sebep olmadığına ifade edilmesi	3

Tablo 16 da verilen katılımcı görüşlerine göre, toplam fiyat artışları olduğunu ifade eden 26 katılımcıdan 23 tanesi gayrimenkul sektöründe fiyat artışlarının olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma neden olan faktörü katılımcılar, destinasyona yönelik talebin fazla olması ile ilişkilendirmişlerdir. Katılımcılardan bazıları talebe bağlı olarak konaklama ve otelcilik hizmetlerinde de fiyat artışlarının olduğunu ifade etmiştir. Mesleğe göre incelemeler yürütüldüğünde; en fazla gayrimenkul sektöründe artış olduğunu düşünen katılımcılardan; turizm ile doğrudan ilişkili olanların sayısı(11) ile doğrudan ilişkili olmayanların sayısı(11) birbirlerine eşit olduğundan mesleğe yönelik herhangi bir farklılaşma saptanmamıştır.

K8: ‘‘Gayrimenkulü çok etkiledi. Fiyatlar %100 e yakın arttı. Ev kiralari, satılık evler 2-3 katına çıkmaya başladı. Şu an en ucuz 1+1 evler, 500.000-600.000 TL den başlıyor. Bundan 3-4 yıl öncesine kadar bunlar 150.000 TL civarındaydı. Fahiş fiyatla arttılar. Konaklamada pek artış olmadı, alım satımda olan artış konaklamaya pek yansımada. Yiyecek içecek sektöründe ise ülkenin ekonomik şartlarına bağlı artan fiyatlara göre bir artış mevcut...’’

İklim ve Çevre İlişkisi

Katılımcılara, destinasyonda yaşamayı tercih etme nedenleri sorulduğunda iş olanakları ve aile- arkadaş ortamına olan yakınlığın yanı sıra destinasyonun iklimi ve sunduğu fırsatlar öne çıkan görüşler arasındadır. Katılımcıların iklim şartlarına yönelik değerlendirmeleri Tablo 17 de verilmiştir:

Tablo 17- Destinasyonun İkliminin Değerlendirilmesi

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K11, K18, K20, K21, K24, K25, K26	İklim ve doğanın güzelliği	7
K11, K28	İklimin aktivitelere elverişliliği	2
K11	İklimin karakteristik davranışlara elverişliliği	1

K11: ‘‘... Deniz kenarlarında yaşayan insanların daha ılıman iklimler gibi daha hoşgörümlü karakteristik yapıya sahip olduğunu düşünüyorum. Bu durum yabancılarla birlikte yaşadığından kaynaklanıyor olabilir belki de... Kuşadası’nda iklimsel avantajlar da mevcut... Kuşadası’nda hava koşulları ve sıcaklık düzeyi pek çok turistik yere göre akşamları hava almak ve rahatlamak için ideal ortam sunuyor ve bu durumu çeşitli aktiviteler için de avantaj olarak görüyorum.’’

Turizmin Doğal Yaşam ve Çevresel Boyutunun Değerlendirilmesi

Kuşadası’nda turizmin çevresel değerlendirmesine yönelik görüşler yerel halka sorulan ‘‘Kuşadası’nın ziyaretçiler tarafından sık tercih edilen bir destinasyon olması bölgeyi olumlu ve olumsuz ne şekilde etkilemektedir?’’ ve ‘‘Kuşadası’nda turizm alanlarına yönelik fiziksel yapılanmanın doğal çevreye zarar verdiğini düşünüyormusunuz?’’ şeklinde iki adet soru kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılardan turizm ile doğrudan ilişkili olmayanların (K2, K3, K10, K24 ve K27) sayısının, turizm ile doğrudan ilişkili olanların (K15, K18 ve K19) sayısından fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 18- Doğal Çevre Üzerindeki Tahribatın Göstergeleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K2, K3, K10, K15, K18, K24, K27	Tarım alanlarının giderek azalması	7
K2, K3	Sahil alanlarının giderek azalması	2
K27	Deniz canlılarının zarar görmesi	1
K27	Endemik bitki türlerinin zarar görmesi	1
K19	Çevre temizliğine giderek daha fazla ihtiyaç duyulması	1

Tablo 18 de verilen katılımcı görüşleri incelendiğinde destinasyonda tarım alanlarının giderek azalmasının en sık bahsedilen tahribat göstergesi olduğu saptanmıştır. Öte yandan sahil alanlarının giderek azalması, çevre temizliğinin artması, deniz canlılarının ve endemik türlerin zarar görmesi de turizmin doğal çevre üzerindeki tahribatının göstergeleri olarak ifade edilmiştir.

K27: ‘‘Tabi daha çok olumsuz etkiliyor bence... Hiç zeytinlik kalmadı. Zeytinlik kalmadığı gibi deniz kıyıları doldu. Deniz canlıları açısından Akdeniz foklarının yuvaladığı bir alan vardı oraya kayalıkların üzerine bir otel yaptılar. Kıyıdaki endemik bitkilere de zarar verildi. Ormanlık alanlar da zarar gördü. Kesinlikle doğaya zarar

verildiğini düşünüyorum. Tarımın geleceği yok gibi... Babam hep şey derdi bir hap olsa da atsak ağzımıza... Hani vitaminleri herhalde biz görmesek te bizden sonraki nesil o şekilde alacak. Hiçbir şey kalmadı yani Kuşadası önceden zeytin tarlasıymış, tütün tarlasıymış. Gittikçe tarım azalıyor şu an... Bu durumda tabii turizmin etkisi de tartışmasız oluyor. Nüfus arttıkça, daha fazla binaya talep oluyor ve sonuçta doğaya tahribat artıyor.”

Fiziki Yapılanma ve Görüntü Kirliliğine Yönelik Değerlendirme

Bu kapsamda katılımcılara ‘‘Kuşadası’nda turizm alanlarına yönelik fiziksel yapılanmanın doğal çevreye zarar verdiğini düşünüyor musunuz?’’ sorusu sorulmuştur. Bu soru kapsamında toplam 24 katılımcıdan %80 i fiziksel yapılanmanın doğal çevreye zarar verdiğini ifade etmiştir. Destinasyondaki fiziki yapılanma sonucunda çevreye zarar verildiğini düşünen 19 katılımcıdan turizm ile doğrudan ilişkili olanların sayısının (K4, K7, K8, K9, K14, K17, K19, K20, K21 ve K25), turizm ile doğrudan ilişkili olmayan diğer gruptaki katılımcılar ile (K5, K6, K16, K26, K27, K28 ve K30) karşılaştırıldığında daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Akademisyen K11 ve K12’nin de bu konu hakkında değerlendirmeleri mevcuttur.

Tablo 19- Fiziki Yapılanma ve Görüntü Kirliliği Göstergeleri

Katılımcı	İfadeler	Sıklık Oranı
K5, K7, K9, K11, K14, K16, K17, K19, K20, K21	Betonlaşmanın gözlemlenmesi	10
K12, K25, K30	Sahil alanlarının rant alanlarına çevrilmesi	3
K4	Dere yataklarının kapatılıp, üzerine binalar inşa edilmesi	1
K6	Destinasyonda sürekli devam eden altyapı ve modernleşme çalışmaları	1
K8	Kuşadası’nın artık şehir izlenimi vermesi	1
K21	Ormanlık arazilerin ev yapımı için kullanılması	1
K26	Destinasyonun sürekli göç alması	1
K27	Akdeniz foklarının yapılaşmadan zarar görmesi	1
K27	Endemik bitki türlerinin yapılaşmadan zarar görmesi	1
K28	Turizmin destinasyonda doğru şekilde planlanamaması	1

Tablo 19’a göre; katılımcıların fiziki yapılanma ve görüntü kirliliği görüşüne sahip olmasında en yaygın olan faktörü betonlaşmanın gözlemlenmesi oluşturmaktadır.

Bu görüşe ek olarak, sahil alanlarının rant alanlarına çevrilmesi, altyapı ve modernleşme çalışmalarının görülmesi, destinasyonun sürekli göç almasına bağlı olarak artık şehir izlenimi vermesi, endemik bitki ve hayvan türlerinin zarar görmesi, ormanlık arazilerin bina inşa alanı olarak kullanılması ve dere yataklarının bina inşa alanına dönüşmesi destinasyonda görüntü kirliliği ve fiziksel yapılanmanın göstergeleri olarak saptanmıştır.

K19: *“İnanılmaz, o konuda bence Kuşadası sıfır... Güzelçamlı’ya bakıldığında denizin yanındaki binalar ya 6 katlı ya 7 ve daha sonra tek katlıları yapmışlar. Oraya o katları yaptıktan sonra bu ilçenin önünü kapattıktan sonra olur mu? Nasıl bir dizayn bu? Her taraf beton yığını oldu. Bizim bu mahalle Güzelçamlı yine iyisi... Burada yine çevre yönünden yeşillik, ormanlık alanlara dikkat ediliyor diğer yerlere göre ama yani gün gün bitiyor, gün gün bitiyor.”*

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuşadası bünyesinde ve çevresinde sahip olduğu turistik ürün çeşitliliği (millipark, mağaralar, plajlar, kruvaziyer turları, kongre merkezi, Efes, Meryemana...) ile yıl boyunca çok sayıda ziyaretçiyi ağırlayan önemli bir destinasyondur. Bu çalışmanın amacı da destinasyonda yoğun şekilde gerçekleşen turizm faaliyetlerinin etkilerini yerel halkın bakış açısıyla tespit etmektir. Araştırma kapsamında yerel halkın gelecekteki turizm hareketliliğinden beklentilerinin genel olarak olumlu olduğu saptanmıştır. Turizm ile direkt ilişkili olan (konaklama, yiyecek içecek, ulaşım hizmetleri) meslek grubuna dahil katılımcıların beklentilerinin %80 oranında olumlu olduğu görülürken; diğer meslek grubuna dahil katılımcıların %45 oranında olumlu değerlendirmelerinin bulunduğu saptanmıştır.

Çalışkan (2003) tarafından aynı destinasyonda yürütülen çalışmada, yerel halkın yaşamına etki eden nedenlerin, sosyal çevre ve aile ilişkilerinden kaynaklandığını raporlamıştır. Çalışkan (2003) geçmişte ekonomik faktörlerin yerel halkın yaşamı üzerinde etkisinin az olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada da, aile ve sosyal ilişkilerin yanı sıra iş olanakları ile ilişkili olarak yaşamlarını sürdürdüğünü ifade eden katılımcıların görüşlerine de sıklıkla rastlanmıştır. Öte yandan mesleği direkt turizm ile ilişkili olan katılımcıların destinasyonda daha fazla yaşamını devam ettirme isteği saptanmıştır. Bu durum da günümüzde ekonomik yaşam ile ilişkili olan bir bağlılığın olduğunu göstermektedir.

Kuşadası'ndaki ilk araştırmacılarından olan Butler (1980) ve Tatoglu vd. (2022) ilgili yıllarda ekonomik etkilerin yerel halkın kalkınmasında rolü olduğunu vurgulamıştır. Çalışkan (2003) tarafından yürütülen araştırmada ise, turizmde yeterli gelir elde edememe sorunu saptanan bir diğer bulgudur. Benzer şekilde, Güney ve Somuncu (2018) destinasyonda yürüttüğü araştırmada turizm gelirlerinin giderek azaldığını ve farklı turizm çeşitlerine yönelik yenilikçi düzenlemelere yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu araştırma sonucunda ise, direkt turizm ile ilişkili meslek grubunun ekonomik açıdan daha olumlu görüşlere sahip olduğu görülürken; diğer mesleklerin daha az sayıda olumlu görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Günümüzdeki her şey dahil sistem ve buna bağlı olarak turist kalitesindeki düşüş sorununun en fazla bahsedilen ekonomik sorunlar olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılar, destinasyona yönelik turistik hareketliliğin başta gayrimenkul olmak üzere, sırasıyla konaklama ve yiyecek içecek fiyatlarında artışlara neden olduğuna da değinmiştir. Günümüzde hala kitle turizminin varlığını büyük ölçüde devam ettirdiği de saptanan bulgular arasındadır.

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu kapsamında, Dal (2007) ve Kahraman (2011) tarafından Kuşadası kıyı kullanım alanları üzerinde yürütülen farklı araştırma sonuçlarında ise, kontrolsüz ve plansız gelişen turistik hareketliliğin destinasyonda çarpık yapılaşmaya neden olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde bu araştırma kapsamında da fiziki yapılanmanın, destinasyonda olumsuz etki bıraktığı temel sorunlar olarak tespit edilmiştir. Katılımcılardan bu doğrultuda, mesleği turizm ile direkt ilişkili olan grubun görüşlerine diğer gruba kıyasla daha fazla rastlanmıştır.

Tuncer (2021) tarafından Didim'de yürütülen araştırma da ise, Kuşadası ve Didim sınırları içerisinde yer alan milli parkın kültürel ve doğal sit alanı olarak korunmasından dolayı yerel halkın turizme karşı tavırlar sergilediği tespit edilmiştir. Bu araştırmada da, Kuşadası sınırları içerisinde yer alan Güzelçamlı Mahallesi'nde milli park ve çevresinde ziyaretlerin tekrarlanmasını teşvik edebilecek aktivite imkânlarının bulunmadığı ifade edilmiştir.

Turizmde sürdürülebilirlik kavramı, Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, ilgili belediyeler, sivil toplum kuruluşları, yerel halk ve turizmin diğer tüm paydaşlar ile bütünleştiğinde bir terazi dengesindeki hassaslığı çağrıştırmaktadır. Turizmde kullandığımız soyut ve somut doğal-kültürel mirasa dahil olan tüm kaynakların gelecek nesiller için de fırsat alanı yaratması, dengenin hangi yöne eğilim gösterebileceği

ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda yerel halkın, ziyaretçiler ile iletişimde bulunabileceği eğlence alanlarının (park, mesire alanı...) yaratılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yerel halkın destinasyon çevresinde olan turizm çeşitliliğine yönelik bilinçlendirilmesi için, eğitim turlarının düzenlenmesi önerilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kamp-karavan turizmi, sağlık turizmi, agroturizm, gastronomi turizmi vb. pek çok turizm çeşidi öncelikli olarak tanıtılması gereken trendler olarak görülmektedir. Bu çeşitlendirme hareketliliğinin beraberinde destinasyondaki yoğunluğu ve buna bağlı sorunları azaltabileceği ve turizmi yıl boyunca kontrol altına almaya yardımcı olabileceği öngörülmektedir. Öte yandan turizm işletmeleri tarafından uygulanan her şey dahil sistemin ‘‘Sürdürülebilirlik Turizm Sertifikası’’ kapsamında sınırlandırılmasının yerel halk için ekonomik iyileşmelere neden olabileceği öngörülmektedir. Bu sınırlandırma ekonomik iyileşmelere imkan sağlamanın yanı sıra bilinçsiz tüketilen gıda atıklarını kontrol altına almaya da olanak sağlayabilir.

Sonuç olarak, Kuşadası’nda önceki çalışmalardan farklı olarak nitel araştırma yöntemi ile uygulanan bu çalışmada; turizmin bir geçiş yeri olarak kabul edilmesi, turizmin getirdiği ekonomik yük, imitasyon sektörünün baskınlığı, Akdeniz foklarının ve endemik bitkilerin yapılaşmadan zarar görmesi, hangi ürünlere yönelik talebin yoğun olduğu, yemek çeşitliliğinin varlığı, sanatsal aktivitelerin destinasyonun gelişimine öncülük ettiği, destinasyonun karakteristik yapısı ve binalarının dizaynı gibi spesifik ayrıntılar tespit edilmiş ve bu ayrıntıların görüşme yapılan kişinin bulunduğu ortamda eleştirel ve şüpheli değerlendirilmesine fırsat sunulmuştur. Bu kapsamda Kuşadası’nda saptanan bu ayrıntıların yaz turizminin yoğun yaşandığı diğer destinasyonlara (Endonezya, Karadağ, İspanya, Fransa, Yunanistan, İtalya vb.) kıyasla, doğru şekilde planlandığı ve uygulandığı takdirde ayırıcı bir çekim unsuru yaratacağı aşikârdır. Bu ayırıcı unsurun ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tanıtımının geniş kapsamda yürütülmesi önerilmektedir.

Bu çalışma Kuşadası’nda en az bir yıl boyunca yaşayan veya destinasyon ile çeşitli sebeplerden (iş, aile, sağlık...) bağı olan 18 yaşından büyük bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Kuşadası’nda çeşitli milletlerden insanların da yaşadığı hem gözlemler hem de yerel halk tarafından gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla doğrulanmasına rağmen; araştırma sürecinde destinasyonda yaşayan yabancı ziyaretçiye rasgelme şansımız olmamıştır. Bu kapsamda gelecek çalışmalar için çalışmanın yabancı

ziyaretçilerin katılımı veya yerel yönetimlerin katılımı ile farklı bir bakış açısıyla yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akçura, M. & Karadağ, L. (2015). Yerel Halkın Bakış Açısıyla Kırsal Turizmin Uygulanabilirliği: Datça Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 105-110.

Ambroz, M. (2008). Attitudes of Local Residents Towards the Development of Tourism in Slovenia: The Case of The Primaska, Dolenjaska, Garenjaska and Liubliana Regions, *Anthropological Notebooks*. 14(1): 63-79.

Ap, J.(1992). Resident's Perceptions on Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research* (19): 665-690.

Arıkan, R. (2013). Araştırma Yöntem ve Teknikleri.(*Geliştirilmiş 2. b.*). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Biçiçi, F. (2013). Datça Yerel Halkının Sürdürülebilir Turizm Gelişimine ve Turizm İşletmelerine Yönelik Tutumları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 10(1), 19-36.

Butler, R.W. (1980). The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implication for the Management of Resources. *Canadian Geographer*, XXIV, 5-12.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak K., E, Akgün, E, Karadeniz, Ş, & Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (*Geliştirilmiş 1. b.*). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Choi, H. S. C. & Sarıkaya, E. (2005). Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*(43), 380-394.

Cottrell, S. P., Vaske, J. J., Shen, F., & Ritter, P. (2007). Resident Perceptions of Sustainable Tourism in Chongdugou, China. *Society & Natural Resources*, 20(6), 511-525.

Çalışkan (2003). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. İzmir.

Çınarlı, E. & Ay, H. M. (2018). Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesi: Sille Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21(2), 239-250.

Dağlı, Z. (2018). Sürdürülebilir Turizmin Gelişimine Yönelik Yerel Halkın Tutumlarını İncelemeye İlişkin Bir Araştırma: Akçakoca Destinasyonu. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(3), 603-619.

Dal, N. & Baysan, S. (2007). Kuşadası'nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekansal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 69-85.

Dönmez, D., & Çevik, İ. (2010). İşletmelerde Yeniliklerin Kaynağı Olarak Paydaş Diyalogları: Seyahat Acentaları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24.

Giorgi, A. (1997). The Theory, Practice, and Evaluation of the Phenomenological Method as a Qualitative Research Procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260.

Giritlioğlu, İ. & Bulut, E. (2015). Yerel Halkın Bakış Açısına Göre Gaziantep Turizmi ve Sürdürülebilirlik. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 25-31.

Gray, E. D. (2004). *Doing Research in The Real World* (1. b.). SAGE Publications. London-Thousand Oaks- New Delhi.

Güney, İ. & Somuncu, M. (2018). Kuşadası İlçesi'nde Turizmin Yaşam Döngüsü: Mekansal ve Toplumsal Ögeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Türk Coğrafya Dergisi*, 71, 101- 116.

Kahraman, C. (2011). Kuşadası'nda Arazi Kullanımı. *Coğrafya Dergisi*, 22, 27-44.

Keeble, B. R.(1988). The Brundtland Report: 'Our Common Future' *Medicine and War*, 4(1), 17-25.

Khizindar, T. M. (2012). Effects of Tourism on Residents' Quality of Life in Saudi Arabia: An Empirical Study. *Journal of Hospitality & Management*, 21(6), 617-637.

Klarin, T.(2018). The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 21(1), 67.

Kozak, M. (2015). Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri.(2.b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Kuşadası Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://www.ktb.gov.tr>. (Erişim tarihi: 07.01.2023).

Lee, T. H, (2013). Influence Analysis of Community Resident Support for Sustainable Tourism Development. *Tourism Management*, 34, 37-46.

Mansuroğlu, S.(2006). Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35-46.

Mensah, J.(2019). Sustainable Development: Meaning, History, Principles, Pillars and Implications for Human Action: Literature Review. *Cogent Social Sciences*, 5(1653531).

Michelsen, G., Adomßent, M., Martens, P., & von Hauff, M.(2016). Sustainable Development – Background. H. Heinrichs, P. Martens, G. Michelsen, & A. Wiek (Editör) içinde, *Sustainability Science An Introduction* (s. 6-18).

Muresan, J. C. vd. (2016). ‘Local Residents’ Attitude Towards Sustainable Rural Tourism Development. *Sustainability*, 8(1).

Ndubisi, N. O., Zhai, X., & Lai, K.-h.(2021). Small and Medium Manufacturing Enterprises and Asia’s Sustainable Economic Development. *International Journal of Production Economics*(107971).

Ogorelc, A. (2009). Residents' Perceptions of Tourism Impacts and Sustainable Tourism Development. *International Journal of Sustainable Economy*, 1(4), 373-387.

Özaltın Türker, G. (2020). Turizmin Yerel Halk Üzerine Etkileri: Seyahat Acentaları Perspektifinden Bir İnceleme. *Aydın Adnan Menderes University Journal of Travel And Tourism Research*, 16, 65-84.

Polat, N. (2010). Wellness Turizminde Sürdürülebilirlik Uygulamalarının Tespitine Yönelik Nitel Bir Araştırma ve Bir Model Önerisi: Afyon İli Örneği. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kütahya.

Stockton, T. M. D. (2011). An Assessment of Morro Bay Resident's Attitudes Toward and Knowledge About Tourism: Setting The Foundation For Sustainable Tourism Development. Thesis of Master of Science in Agriculture. Faculty of California Polytechnic State University, San Luis Obispo.

Şen, H., Kaya, A., & Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik Üzerine Tarihsel ve Güncel Bir Perspektif: *Ekonomik Yaklaşım Derneği*, 29(107), 5.

Tatoglu, E., Erdal, F., Ozgur, H., & Azakli, S. (2002). Resident Attitudes Toward Tourism Impacts. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 3(3), 79–100.

Tuncer, A. (2021). Didim İlçesinin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Coğrafya Anabilim Dalı. Karabük.

TÜRSAB. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirilmesi. Aralık, 2020. <https://tursab.org.tr/>. (Erişim tarihi: 10.08.2021).

UNWTO. (2013). Sustainable Tourism for Development Guidebook – Enhancing Capacities for Sustainable Tourism for Development in Developing Countries. UNWTO. Madrid.

UNWTO. (2021). International Tourism Highlights, 2020 Edition. UNWTO. Madrid.

Waligo, V. M., Clarke, J., & Hawkins, R. (2013). Implementing Sustainable Tourism: Multi-Stakeholder Involvement Management Framework. *Tourism Management*, 36, 342-353.

Yaraş, E. (2019). Nitel Araştırma Yöntemleri. S. Ünal (Editör.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık. ISBN: 978 975 02 1534 6.